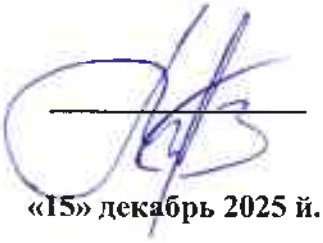
“ТАСДИҚЛАЙМАН”
Бош директор ўринбосари
Б.Т. Салойдинов

«15» декабрь 2025 й.

Монополияга қарши ва коррупцияга қарши комплаенс тизимлари: асосий фарқлар ва кесишув нуқталари мавзусида ўтказилган давра суҳбати юзасидан мажлис БАЁНИ

Тошкент ш. **2025 йил 15 декабрь**

Қатнашдилар: “Ўзбекистон республика валюта биржаси” АЖ ходимлари.

Маърузачи: Юридик ва комплаенс-назорат бўлими бош юрисконсульти - монополияга қарши комплаенс тизимини жорий этиш ва самарали фаолият юритишини таъминлаш учун масъул шахс О.Э. Умурзаков.

Давра суҳбати ЎзРВБ маъмурий биносининг 3-қаватдаги мажлислар залида бўлиб ўтди.

О.Э. Умурзаков ўз маърузасида ЎзРВБда рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари талабларининг бузилиш хавфларини камайтириш бўйича 2025-йилга мўлжалланган йўл харитасида ЎзРВБ ходимларининг рақобат соҳасидаги билим ва кўникмаларини оширишга қаратилган ўқув-семинар, тренинг, давра суҳбати ва шу каби бошқа тадбирлар ўтказиш белгиланганлигига тўхталиб ўтди.

Сўнгра, маърузачи Монополияга қарши ва коррупцияга қарши комплаенс тизимлари: асосий фарқлар ва кесишув нуқталари мавзусида давра сухбати иштирокчиларига атрофлича тушунтириш берди.

Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқий амалиётида жорий этилган иккита **ички назорат (комплаенс) тизими** – монополияга қарши комплаенс ва коррупцияга қарши ички назорат - турли соҳаларга йўналтирилган бўлса-да, иккаласи ҳам ташкилот ичида **қонунбузарликларни профилактика қилиш ва мувофиқликни таъминлаш**га қаратилган.

Монополияга қарши комплаенс тизими Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 2 мартдаги 114-сон қарори билан тасдиқланган “**Давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектларда монополияга қарши комплаенс тизимини жорий этиш ва унинг ишлаш тартиби тўғрисидаги низом**”да таърифланган бўлиб, у ташкилотнинг рақобат тўғрисидаги қонунчилик талабларига мувофиқлигини таъминлаш ва бузилиш хатарларини олдини олиш учун ички ташкилий тартиб-таомиллар тизимини ўз ичига олади.

Аксинча, коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2021 йил 8 сентябрда 3319-сон билан рўйхатга олинган “**Коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари фаолияти тўғрисидаги намунавий низом**” билан тартибга солинади.

Мазкур норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳар бир тизимнинг асосий мақсад ва вазифаларини белгилайди.

Монополияга қарши комплаенс тизими

Монополияга қарши комплаенс тизими ташкилотлар фаолиятида **рақобат қонунчилиги нормаларини бузилиш хавфини бошқариш**га қаратилган. Мазкур тизимнинг асосий вазифалари низомда қуйидагича белгиланган:

1) рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари талабларининг эҳтимолий бузилиш хавфларини аниқлаш ва баҳолаш ҳамда уни бошқариш;

2) давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари талабларига мувофиқлигини таъминлаш ва мониторинг қилиш;

3) давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятида рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари талаблари бузилишининг ҳамда уларнинг раҳбарлари томонидан ўз вазифаларини бажариш жараёнида рақобатга зид хатти-ҳаракатлар амалга оширилишининг олдини олиш;

4) давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектларда монополияга қарши комплаенс тизимини ишлаш самарадорлигини баҳолаш ва таъминлаш;

5) давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектларнинг ходимларида рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари талаблари бузилишининг олдини олиш ва мунтазам равишда ушбу йўналиш бўйича уларнинг малакасини ошириш юзасидан ўқитиш йўли билан рақобат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатларига доир фикрларини ривожлантириш.

Бу вазифалар доирасида масъул ташкилотларда **комплаенс хизмати ёки бўлими фаолияти** ташкил этилади. Низомда давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектларда монополияга қарши комплаенс тизимини жорий этиш, унинг фаолият юритишини таъминлаш ва мониторинг қилиш мақсадида **ташкилий тузилма**, штатдаги ходимлари сони ва фаолият хусусиятига мувофиқ **ваколатли шахс (бўлинма)** тайинланаши белгиланган.

Ушбу ходим/бўлинма ички аудит, ички назорат ва бошқа ички тартиб-тамойиллар орқали рақобатга оид қоидаларга риоя қилинишини назорат қилади.

Коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари

Коррупцияга қарши ички назорат тузилмаларининг мақсади ва вазифалари Коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари фаолияти тўғрисидаги намунавий низомда аниқ белгиланган.

Улар ўз ташкилотларида **коррупция ҳолатларини барвақт аниқлаш ва олдини олиш, уларнинг сабаб ва шарт-шароитларини бартараф этиш, манфаатлар тўқнашувига йўл қўймаслик ҳамда коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни шакллантириш чораларини кўриш**га масъул ҳисобланади.

Бу тизимнинг асосий вазифалари сифатида қуйидагилар саналади:

1) ташкилотнинг коррупцияга қарши курашиш бўйича фаолиятини такомиллаштириш;

2) ташкилотда коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларни профилактика қилиш ва уларга қарши курашиш;

3) ташкилотда коррупцияга қарши курашиш тизимини самарали ишлашини таъминлаш ва назорат қилиш;

4) коррупцияга қарши курашиш бўйича фаолиятни амалга оширувчи ҳамда унда иштирок этувчи бошқа давлат органлари ва ташкилотлари билан ҳамкорликни олиб бориш.

Назорат тузилмалари масъуллари ташкилот ичида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаб, уларни камайтириш чора-тадбирлари режасини ишлаб чиқади, ходимлар орасида ахборот каналлари орқали коррупцияга оид мурожаатлар ва хабарлар оқимини йўлга қўяди, давлат харидларида манфаатлар тўқнашувини кузатишда иштирок этади ва талаб қилинган ҳолатларда ташкилот раҳбарига тавсиялар беради.

Фарқлар ва кесишув нуқталари

Йўналиш ва мақсади

Монополияга қарши комплаенс тизими фақат рақобат қонунчилигига эътибор қаратади: унга биноан ташкилотлар бозор иштирокида ҳамкорлик ёки нархни биргаликда ошириш каби поҳақ рақобатни олдини олишга мажбур. Вазифаларида айнан "рақобат қонунчилиги талабларини тўлиқ бажаришни таъминлаш ва мониторинг қилиш" кўрсатилган.

Аксинча, **коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари ички ходимлар хулқ-атворига йўналтирилади**: бу тизимда жиноий шахслараро ёки мансабдор шахсларнинг порахўрлик, мансаб ваколатларидан суиистеъмол ва бошқа коррупциявий ҳаракатлари профилактика қилинади. Яъни бири бозор рақобатини, иккинчиси ташкилот адолатини таъминлашга қаратилган.

Норматив-ҳуқуқий асос

Монополияга қарши компланс Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 2 мартдаги 114-сон қарори билан жорий этилган, унинг асосида аниқ қоидалар (***Давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик юритувчи субъектларда монополияга қарши комплаенс тизимини жорий этиш ва унинг ишлаш тартиби тўғрисидаги низом***) мавжуд.

Коррупцияга қарши ички назорат тузилмаларининг фаолияти эса Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2021 йил 8 сентябрда 3319-сон билан рўйхатга олинган ***Коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари фаолияти тўғрисидаги намунавий низом*** билан тартибга солинади.

Ташкилий тузилма ва жамоа

Монополияга қарши комплаенс бўлими аксарият ҳолларда ички аудит ёки бўлим шаклида бўлиши мумкин. Қарорда кўрсатилишича, ҳар бир муассаса ва ташкилотда масъул шахс (ёки бўлим) тайинланади.

Бунга қарши, коррупцияга қарши ички назорат тузилмасида раҳбар ва ходимлар ёллаш жараёни қатъий назорат остида: уларнинг раҳбари ташкилот раҳбарияти ва Коррупцияга қарши курашиш агентлиги билан биргаликда ўтказиладиган очиқ танлов асосида ишга қабул қилинади. Шунингдек, ички назорат тузилмалари ташкилотнинг биринчи раҳбарига тўғридан-тўғри бўйсунади.

Демак, Монополияга қарши комплаенс бўлими нисбатан мослашувчан тузилишга эга бўлса, коррупцияга қарши назорат тузилмаси янада мустақил ва расмийлаштирилган шаклда ташкил қилинади.

Вазифалар доираси ва мудофаа механизми

Монополияга қарши комплаенс тизими вазифалари орасида, масалан, **бозорни адолатли шакллантириш ва "инсоннарвар рақобатни тартибга солиш"** каби элементлар ҳам бор. Бу тизим асосан ташқи (бозор) қонунбузарликларга – масалан картел келишувлари ёки хизмат кўрсатишнинг ноқонуний чекланишига эътибор қаратади.

Коррупцияга қарши назорат тузилмаси эса **ички қонунбузарликларни** – масалан порахўрлик, мансаб ваколатларини суиистеъмол қилиш ҳолатларини аниқлаш ва бартараф этишга йўналтирилган. Шу жиҳатдан улар фаолияти кесишмайди.

Айрим ҳолатларда коррупцион ҳаракатлар монополияга оид қонунларни бузиши мумкин. Масалан, **бозорни сунъий равишда чеклаш учун пора бериш**. Бунда бу икки тизим бир-бирини тўлдириши мумкин.

Назорат ва профилактика усуллари

Иккала тизим ҳам ташкилот ичида профилактик чора-тадбирлар (рискларни баҳолаш, ички ҳужжатлар ва меъёрларни кўриб чиқиш, ходимларга тренинглар) ўтказиб, ҳуқуқий талаблар бажарилишини таъминлайди.

Монополияга қарши комплаенс *жиноят эмас, балки бозорда ноқонуний рақобат "хавфи"ни камайтиришга қаратилган.*

Коррупцияга қарши ички назорат *эса жиноят даражасида қораланган хулқ-атворни олдини олишга қаратилган.*

Ҳар иккала тизим ҳам тегишли қонунчиликка риоя қилинаётганини мунтазам назорат қилиб, риск содир бўлишидан олдин чора кўришни мақсад қилади.

Кесишув нуқталари

Коррупцияга қарши ички назорат тузилмалари ўтказадиган таҳлиллар ва риск баҳолаш жараёнлари рақобат қонунчилиги талаблари бузилишидан огоҳлантириши мумкин.

Умуман олганда, *монополияга қарши комплаенс ва коррупцияга қарши ички назорат тизимлари турли қонунбузарликларни олдини олишга хизмат қилса-да, иккаласи ҳам хатарларни баҳолаш, профилактик чора-тадбирлар ва қонунийликни таъминлаш тамойиллари асосида ишлайди.*

Фарқлари асосан қамрови ва мақсадида: ***биринчиси*** асосан иқтисодий рақобат қонунларига риоя қилинишини таъминлайди, ***иккинчиси*** ташкилот ичидаги адолат ва ҳалолликни сақлашга қаратилган. Ушбу тизимларнинг муваффақияти ташкилотларда мураккаб ички назорат механизмларини яратиш, тегишли ходимларни тайёрлаш ва ташқи органлар билан ҳамкорлик орқали амалга оширилади.

ЎзРВБ ходимлари тадбир сўнггида ўзларини қизиқтирган саволларига маърузачидан атрофлича жавоб олишди.

Баёнлаштирилди:

Масъул ходим **О.Э.Умурзаков**
15-12-2025 йил